

15—20 november

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 19 november	
Interpellation av herr Nilsson, Yngve, ang. mulbetesrätten å Bonarps och Ljungby hedar	4
Onsdagen den 20 november	
Svar på interpellationer:	
av fru Gärde Widemar ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.	7
av herr Sveningsson om upprustning av vägväsendet	13
Inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län ..	15
Upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor	21
Kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna	26

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 november	
Statsutskottets utlåtande nr 156, ang. avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter	15
— nr 157, ang. inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län	15
— nr 158, om översyn av bestämmelserna ang. statsbidrag till folktandvård	20
— nr 159, ang. befrielse för studeranden K. V. S. Jonsson från viss ersättningskyldighet till kronan	20
Andra lagutskottets utlåtande nr 37, ang. upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor	21
— nr 38, ang. kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna	26
Tredje lagutskottets utlåtande nr 25, ang. viss utredning av Emåns nederbördsområde	29

Fredagen den 15 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 370, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Ceylon för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Andersson, Torsten*, väckta motionen, nr 558.

Anmälades och bordlades riksdagens revisorers särskilda berättelse om anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter;

nr 157, i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig rättshjälpsanstalt till förmån för befolkningen i

Norrbottnens läns lappmarker och s. k. inland;

nr 158, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser angående statsbidrag till folktandvård; och

nr 159, i anledning av väckt motion om befrielse för studeranden *K. V. S. Jonsson* från viss ersättningsskyldighet till kronan;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner om upphävande av arbetarskyddslagens bestämmelser rörande nattarbetsförbud för kvinnor, som användas till hantverks- eller industriellt arbete; och

nr 38, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om viss utredning av Emåns nederbördsområde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.03.

In fidem
G. H. Berggren

Tisdagen den 19 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 11, 12 och 13 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet;

nr 372, i anledning av väckt motion angående ersättning till värnpliktige Rune Ljunggren för skada, åsamkad under militär fälttjänstövning; och

nr 373, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande gäldandet av kostnader för hemtransport av befattningshavare, som avlider under tjänstgöring på annan ort.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorers särskilda berättelse om anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 156—159, andra lagutskottets utlåtanden nr 37 och 38 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 25.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 188, angående inrättande av en medicinsk högskola i Umeå.

Interpellation ang. mulbetesrätten å Bonarps och Ljungby hedar

Herr NILSSON, YNGVE, (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! De i Riseberga socken i Skåne belägna, praktiskt taget sammanhängande Bonarps och Ljungby hedar har så långt tillbaka i tiden, som man kan minnas, av därvarande jordbrukare utnyttjats såsom betesmarker. De skiften, utmarksdelningar m. m., som efter hand verkstälts, har ej ändrat detta förhållande. Under åren 1819—1869 arrenderade kronan hedarna till exercisfält, men markägarna förbehölls rätten att begagna det härför upplåtna området — beräknat till omkring 1 600 tunnland — till beten. I uppgörelsen ingick förbud för områdets uppodling eller dess inhägnande med stängsel.

Även sedan kronan mot slutet av arrendetiden genom jordbyten och köp förvärvat hela exercisfältet, tillförsäkrades de fastigheter, vilka avträtt andelar i hedmarken, liksom tidigare betesrätt å hela området. Denna rätt har i vissa fall intecknats men belastar överlag hela fältet, numera flygplats för krigsflygskolan, såsom ostridigt mulbetesservitut.

Under över ett sekel eller till dess att hedarna år 1926 uppläts åt flygvapnet användes de såväl för beten som för militära övningar i fullt samförstånd mellan betesdelägarna och kronan. Efter denna upplåtelse inträffade däremot snart intressekollisioner. Med anledning av krav från krigsflygskolans sida på friare dispositionsrätt över Bonarps och Ljungby hedar upptogs år 1927 förhandlingar å Ljungbyhed mellan ombud för kronan och betesdelägare från kringliggande trakt, varvid betesrätten diskuterades. Av vid sammanträdet fört protokoll framgår visserligen att meningarna bland betesdelägarna gick isär så till vida, att vissa föredrog jord, andra återigen kontanter i stället för betesrätten. Som företrädare för kronan bestred emellertid ej sekreteraren i arméförvaltningens fortifikationsdepartement, E. Leth, att kraven på ersättning vore be-

Interpellation ang. mulbetesrätten å Bonarps och Ljungby hedar

rättigade utan förklarade, att de »skulle upptagas till provning».

Förhandlingarna om betesrätten synes dock därefter ha strandat, eftersom år efter år gick utan att något blev åtgjort av kronan, ehuru såväl rättsliga som praktiska möjligheter säkert fanns — och alltjämt finns — att lämna annan jord i utbyte för betesrätten.

År 1940 lät flygförvaltningen inhägnas en del av flygfältet och vidtog även andra åtgärder, som ej befordrade grannsämjan. Av den opinion till värn för betesrätten, som på grund härav skapades bland de berörda jordbrukarna, förmåddes dock flygförvaltningen att låta verkställa en juridisk utredning angående denna rätt och dess värdesättning. Utredningen, som slutfördes år 1952, gav vid handen, att hedarna ostridigt besväras av betesrättsservitut. Utredningsmannen ansåg emellertid dessa sakna ekonomisk betydelse, eftersom betesmöjligheterna vore helt beroende av kronans disposition av flygfältet. Betesdelägarna har i sistnämnda avseende ej godkänt utredningsmannens slutsatser.

För utvidgning av flygfältet begärde flygförvaltningen expropriation av därå befintliga, i enskild ägo varande gölar tillhörande vissa fastigheter i Riseberga. I denna hemställan framhöll flygförvaltningen, att vid i ärendet förda förhandlingar sakägarna ställt som villkor för att kronan omedelbart finge taga gölarna eller delar därav i besittning för ändamålet, att expropriationen utsträcktes till att omfatta alla samfälligheter på hedarna. Enligt flygförvaltningens uppfattning skulle detta, av olika anförda skäl, vara önskvärt och ej medföra större kostnader men väl draga ut på tiden, eftersom en mängd detaljer måste ordnas i samband därmed. För vinnande av expropriationsdomstolens förordnande snarast om rätt för kronan att omedelbart taga expropriationsobjekten i besittning begränsade flygförvaltningen sin ansökan till att avse endast gölarna. I remissyttranden den 18 december 1953 över flygförvaltningens ansökan förklarade sakägarnas ombud bl. a., att hans huvudmän, som ansåge sig ha primär

rätt till bete å samtliga kronans för militära ändamål förvärvade hedmarker i Riseberga, komme att begära ersättning för varje av kronan gjord inskränkning i betets ursprungliga omfattning.

För att ej onödigtvis försvåra för sökanden att innan expropriationsförrettningen avslutats komma i besittning av vad som för denne vore av synnerlig vikt medgav ombudet, att kronan ägde på de villkor, som omförmåles i § 37 expropriationslagen, taga i anspråk ifrågavarande gölar, därest expropriationen utvidgades till att avse såväl samtliga samfälligheter inom Bonarps och Ljungby hedar som ock därtill hörande, förklarandena och andra sakägare tillkommande mulbetesrätt. Emedan berörda fastigheter komme att lida synnerligt men genom intrång i en för jordbruket väsentlig betesförmån till följd av den begärda expropriationen av gölarna såsom varande vattningsplatser för djuren, hemställde ombudet, att expropriationen måtte avse även den betesrätt, vilken genom expropriation av enbart gölarna allvarligt inskränktes, och helst därjämte alla samfälligheter å hedarna.

Utän beaktande av denna betesdelägarnas invändning, som dock vunnit stöd i den i flygförvaltningens ansökan uttryckta önskvärheten av expropriationens utsträckning till alla samfälligheter, lämnade Kungl. Maj:t sitt bifall till expropriation av blott gölarna. Dessförinnan hade flygförvaltningen — alltså utan avvaktan av Kungl. Maj:ts beslut — åtminstone delvis tagit gölarna i besittning genom torrlägnings- och jordschaktningsarbeten. Protest häremot, som den 28 mars 1954 av betesdelägarna ingavs till flygförvaltningen, ledde ej till omedelbar verkan. Dock framgick vid under tiden förda förhandlingar mellan förvaltningen och representanter för betesdelägarna, att förvaltningen ej vore obenägen för eventuell inlösen av betesrätten, vilket dock visade sig ogörligt innan domstol förklarade betesrätten äga bestånd. Några jordbrukare i Riseberga instämde därför den 26 augusti 1953 Kungl. Maj:t och kronan till Norra Åsbo häradsrätt med yrkande om fastställelse

Interpellation ang. mulbetesrätten å Bonarps och Ljungby hedar

av rätten till mulbete för kärändena och andra sakägare å kronans av flygvapnet disponerade fastigheter inom socknen. Sedan kronan, under återopande av 1952 års utredning, uttryckligen medgett betesrättens bestånd, nedlades rättegången såsom därefter ändamålslös och för de enskilda sakägarna alltför kostsam. Ett skäl för att rättegången nedlades var också, att kända omständigheter talade för, att den begärda expropriationen av gölarna komme att avse även mulbetesrätten. Därtill kom att flygförvaltningen den 27 augusti 1954 anmodade försvarets civilförvaltning såsom kronans representant i expropriationsmålet att biträda vederbörande betesdelägars yrkande, att expropriationen skulle omfatta berörda samfälligheter och mulbetesrätten i deras helhet.

Vid målets handläggning inför Norra Åsbo härads expropriationsdomstol den 28 juni 1955 följde kronans ombud i viss mån den av flygförvaltningen angivna linjen, men parterna enades av formella skäl och för att möjligen påskynda saken om att förvaltningen snarast skulle till Kungl. Maj:t inge ansökan om expropriation av samtliga berörda samfälligheter, med undantag av vägar, och särskilt mulbetesrätten. Målet förklarades därpå vilande för möjliggörande av en sammanslagning med det väntade expropriationsmålet.

Sedan sistnämnda dag har ärendet veterligen ej avancerat. Några bärande skäl för det långvariga dröjsmålet har

trots upprepade påstötningar av enskilda intressenter ej lämnats från kronans sida.

Utan att ingå på de viktiga rättsfrågor, som kan bli föremål för prövning i expropriationsärendet, anhåller jag, under hänvisning till vad ovan anförts och med hänsyn till vikten av att enskilda medborgares liksom kronans rätt ej äventyras, om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat det anmärkningsvärda dröjsmålet med det slutliga avgörandet av expropriationsärendet angående Bonarps och Ljungby hedar?

Ämnar statsrådet vidtaga åtgärder för påskyndande av en definitiv och rimlig lösning?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades en av herr Ohlon under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 559, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av en storflygplats.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.13.

In fidem
G. H. Berggren

Onsdagen den 20 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet LINDELL, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru Gärde Widemars interpellation angående kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har fru Gärde Widemar frågat mig

1) om jag har för avsikt att efter kyrkomötets beslut för riksdagen framlägga en proposition om kvinnors tillträde till prästerliga tjänster;

2) om jag ämnar upptaga den fråga, som senast behandlats av 1920 års riksdag, angående avskaffande av kyrkomötets vetorätt i kyrkolagsfrågor och ersättande av denna med en rätt att avge utlåtande i dylika frågor.

Till svar på interpellationen får jag, efter att i ärendet ha samrått med statsrådets övriga ledamöter, anföra följande.

Enligt 28 § regeringsformen råder i princip likställighet mellan man och kvinna i fråga om rätten att inneha ämbeten och tjänster. Dock gäller det undantaget, att kvinna inte får utnämnas till prästerlig tjänst, om ej annorlunda har blivit bestämt i den ordning som gäller för stiftande av kyrkolag och alltså under medverkan av kyrkomötet. Riksdagen har år 1955, i anledning av väckta motioner, uttalat sig för att kvinnan även på detta område borde vara likställd med mannen. Riksdagen ansåg dock, att kyrkomötet borde få tillfälle att först besluta i saken. I skrivelse till Kungl. Maj:t begärde riksdagen därför att förslag till lagstiftning som ger kvinna behörighet att inneha prästerlig tjänst skulle framläggas för kyrkomötet och därefter för riksdagen. Kungl. Maj:t

har sedermera till det kyrkomöte, som hållits i höst, framlagt ett förslag till lag som skulle ge kvinna dylik behörighet.

Det för kyrkomötet framlagda förslaget motiverades både med principen om mans och kvinnas likställighet i vårt samhälle och med omsorgen om kyrkans bästa. Vid kyrkomötet utvecklade både dåvarande ecklesiastikministern och jag skälen för att förslaget borde biträdas av kyrkomötet. Jag anser det vara olyckligt att kyrkomötet genom sin avvisande hållning har förhindrat en lösning av frågan på det sätt som riksdagen förordat. Det är väl förståeligt att kyrkomötets beslut att avvisa förslaget på många håll mottagits med djup besvikelse.

Man bör emellertid lägga märke till kyrkomötets motivering för beslutet. Det uttalande som hade föreslagits av kyrkomötets särskilda utskott byggde på en teologisk argumentering, som utmynnade i att förslaget borde avvisas därför att prästämbetet enligt kyrkans lära inte skulle vara avsett för kvinnor. Denna ståndpunkt är dock ingalunda den allmänt omfattade. Detta visade sig omedelbart i den offentliga debatten, där både lekmän och präster gav till känna en annan inställning till innebörden i den evangeliska kristendomsuppfattningen och till kyrkans lära på denna punkt. Kyrkomötets majoritet underkände också utskottets motivering och anslöt sig i stället till ett uttalande som innebar att kyrkomötet inte tagit någon avgörande ställning till frågan om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst. Kyrkomötet ansåg det angeläget att beslut som binder den kommande utvecklingen inte fattas, förrän man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet beträffande utformningen av prästämbetet. Beslutet innebar alltså i själva verket att kyrkomötet önskade ett uppskov med frågans avgörande. Denna önskan om uppskov bars upp av flertalet prästerliga ledamöter, medan de flesta av lekmännen var beredda att antaga förslaget.

Ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.

Kyrkomötet har således inte genom sitt beslut avskurit möjligheterna till att man genom en fortsatt behandling av frågan skall kunna komma fram till ett positivt resultat. Regeringen har självfallet inte ansett att ärendets behandling i kyrkomötet ger anledning till något ändrat ställningstagande i saken från regeringens sida. Därför torde regeringen, på föredragning av ecklesiastikministern, komma att till 1958 års vårriksdag framlägga förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst. Om riksdagen antar detta förslag, får alltså kyrkomötet tillfälle att vid en senare tidpunkt under nämnda år på nytt pröva frågan.

Med det anförda har jag besvarat fru Gärde Widemars första fråga.

Beträffande den andra frågan vill jag erinra om att kyrkomötets rätt att jämte Kungl. Maj:t och riksdagen deltaga vid stiftande av kyrkolag uppkom i samband med avskaffande av den gamla ständsriksdagen. Man har vid flera tillfällen övervägt, om inte denna kyrkomötets medverkan i lagstiftning bör upphävas och kyrkomötet i stället bli ett rent rådgivande organ i dylika ärenden. Såsom interpellanten påpekar gjordes en viss utredning i sådant syfte på begäran av 1920 års riksdag; denna utredning ledde dock inte till resultat. Jag vill även erinra om att det för närvarande föreligger ett betänkande om kyrkomötets grundlagsenliga befogenheter, utarbetat av 1951 års kyrkomöteskommitté. Frågan om kyrkomötets medverkan i kyrkolagstiftning har i detta betänkande ingående övervägts ur både principiella och praktiska synpunkter. Kommittén föreslår att kyrkomötets befogenheter i detta hänseende skall bibehållas men att sådana författningar som anses böra vara av kyrkolags natur skall samlas och systematiseras till en ny kyrkolag.

Regeringen har ännu inte tagit ställning till 1951 års kyrkomöteskommittés betänkande. Härtill har bidragit att riksdagen har begärt en utredning om förhållandet mellan stat och kyrka. Tydligt är nämligen att en principiell ändring av kyrkans ställning såsom statskyrka åter-

verkar på frågan om kyrkomötets uppgifter och befogenheter.

Mitt svar på fru Gärde Widemars andra fråga är alltså att jag anser att man inte bör ta principiell ställning till kyrkomötets befogenheter förrän i samband med den av riksdagen begärda utredningen om förhållandet mellan stat och kyrka. Såsom ecklesiastikministern i förra veckan meddelat i sitt svar på en interpellation av fru Renström-Ingenäs i andra kammaren är det avsett att utredningen härom skall påbörjas snarast möjligt.

Beträffande den nu aktuella frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst vill jag emellertid påpeka att kyrkomötets befogenhet att medverka i lagstiftning härom beror på ett särskilt stadgande i 28 § regeringsformen. Vid framläggandet av förslaget för kyrkomötet uttalade dåvarande ecklesiastikministern att nämnda särbestämmelse i grundlagen borde upphävas, om en lagstiftning av föreslaget innehåll kom till stånd. Enligt min mening bör frågan om denna grundlagsändring inte aktualiseras förrän slutlig ståndpunkt tagits till lagförslaget om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det synnerligen positiva svaret på min interpellation. Den som åhörde herr statsrådets deklaration på kyrkomötet hade inte någon anledning att betvivla hans inställning till frågan om kvinnors tillträde till prästtjänst, men det är utomordentligt värdefullt för alla som följer den här frågan med djupaste intresse att få ett klart besked om regeringens inställning.

Liksom herr statsrådet anser jag det olyckligt, att kyrkomötet genom sitt ifrågavarande beslut förhindrade den av riksdagen förordade lösningen av frågan. Den slutligen antagna motiveringen till beslutet har dock lämnat dörren på glänt till en omprövning av frågan. Enligt min uppfattning är det av stor betydelse, att denna omprövning kommer

Ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.

snarast möjligt. Beskedet att proposition kan väntas redan i vår och — såsom jag fattat det — att nytt kyrkomöte kan äga rum redan 1958, om riksdagen antar propositionen, visar att i varje fall regeringen inte vill förhålla frågan.

För herr statsrådet liksom för mig är det avgörande i den här frågan rättfärdighetskravet, d. v. s. att det undantag som prästtjänsten utgör i fråga om kvinnors behörighet till statstjänst försvinner ur grundlagen.

Den vetorätt som kyrkomötet har i kyrkolagsfrågor kan inte från början ha varit avsedd att användas i en grundlagsfråga av denna karaktär. Väl att märka har vetorätten ännu inte utövats, och det finns helt säkert anledning att tro, att kyrkomötet inför den opinionsstorm dess beslut uppväckt kommer att betänka sig väl, innan det definitivt säger nej till ett riksdagsbeslut i frågan. I det sammanhanget vill jag uttala en förhoppning att man från kyrkans sida kommer att tillsätta nästa kyrkomöte efter mera objektiva och demokratiska grunder än de som såvitt man kan bedöma tillämpades vid utseende av 1957 års kyrkomöte.

Skulle en av riksdagen antagen proposition godkännas av kyrkomötet, bortfaller helt naturligt det inskränkande stadgandet i 28 § regeringsformen. Om propositionen däremot inte skulle godkännas, kan frågan om kyrkomötets vetorätt i denna grundlagsfråga på nytt aktualiseras, vilket statsrådet också påpekat. Hela frågan om kyrkomötets medverkan i kyrkolagsfrågor hänger givetvis intimt samman med hur förhållandet mellan stat och kyrka utvecklas. I princip har jag ingenting emot att detta frågekomplex löses i ett sammanhang, men som framgår av vad jag tidigare sagt anser jag att kyrkomötets medverkan i en grundlagsfråga av nu ifrågavarande slag kan tas upp till separat behandling om så skulle erfordras.

Jag förstår inte riktigt reaktionen på kyrkligt och annat håll emot att denna grundlagsfråga avgöres för sig. Inte blir det några kvinnliga präster i församlingarna för att detta stadgande försvinner ur grundlagen. Inte har vi några

kvinnliga officerare, trots att detta yrke enligt grundlagen är öppet för kvinnor. Kompetenskraven för åtskilliga sådana yrken bestäms nämligen i andra författningar. Det föreskrives t. ex. att man skall ha fullgjort värnplikt för att få bli officer. Tidigare — det kan jag tillägga — var det ett villkor också för att bli präst att man hade fullgjort värnplikten. Tillströmningen av kvinnor till prästtjänster får sin givna begränsning av reglerna för prästvigning. Det ankommer nämligen på den enskilde biskopen och inte på någon annan att avgöra vilka personer han vill prästviga. Jag tror inte att vare sig biskop Giertz eller biskop Nygren i första taget kommer att prästviga några kvinnor, och jag tror inte heller att de kommer att bli åtalade för tjänstefel för denskull. Men som väl är så är de ju inte eviga, och det kan ju komma andra personer så småningom också på deras poster. Då är det kanske viktigt att det finns formell behörighet för kvinnor att få prästvigas.

Jag skulle slutligen vilja understryka det av herr statsrådet inför kyrkomötet gjorda uttalandet att det inte är meningen att påtvinga någon församling en kvinnlig präst. Avsikten är att kvinnornas tillträde till dessa tjänster skall ske så småningom och naturligt anpassas efter kyrkans och samhällets önsknings.

Kyrkans interna utveckling anser jag inte att vi bör lägga oss i från riksdagshåll. Däremot har vi en oeftergivlig skyldighet att värna om att grundlagen står i överensstämmelse med de principer som hyllas av så gott som hela vårt folk.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt i själva sakfrågan; jag skall endast i förbigående beröra den. Om några veckor kommer vi att få sakdiskutera frågan om kvinnliga predikobiträden, och då får vi ett tillfälle att också ta upp frågan om kvinnliga präster. Med detta vill jag inte ha sagt att frågan om kvinnliga predikobiträden och frågan om kvinnliga präster ligger på samma plan. Det är skilda saker, det kan vara anledning att klart säga ut detta.

Ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.

Interpellationen har skett under hänvisning till kyrkomötets beslut, som, vilket interpellanten påpekar och som alla ju vet, har väckt djup förståelse och detta med all rätt. Jag tror nog ändå att det har varit bäst som har skett. Det har verkligen ställt denna fråga i debattens brännpunkt. Många människor har väckts upp, som tidigare har varit ljumma eller helt ointresserade.

Jag tror att fru Gärde Widemar nyss nämnde något om det sätt, på vilket det senaste kyrkomötets ledamöter utsetts. Det kanske något kan förklara den slutsats, till vilken kyrkomötet har kommit. Det är en sak som har diskuterats man och man emellan och man kan väl inte tro allt vad som sägs så där under hand, men i förra veckan uppträdde i andra kammaren en man i ansvarig ställning, herr Hallén, som i klara verba uttalade att det i alla händelser hade gått ganska egendomligt till.

Det som människorna har reagerat starkast emot är väl att det hela har blivit en fråga om förräderi eller om trohet mot bibelns ord. De som är emot kvinnliga präster tycker sig vara bibeltrogna, och vi andra hedningar, som tyder Guds ord på ett annat sätt, tillmåtes ingen nämnvärd betydelse. Det är bara att undra över att man inte har citerat Pauli ord i olika andra sammanhang. Man kan ju med stöd av hans ord komma fram till att försvara slaveri och annat sådant.

Jag måste berätta om en erfarenhet jag gjorde på 1930-talet. Även då var frågan om kvinnliga präster aktuell. Jag diskuterade en gång med en om inte kyrkans man så dock med en man som stod i nära anslutning till kyrkan. Vi diskuterade fram och tillbaka utan att vi kom till något resultat. Jag tänkte till sist att det var bäst att »ställa kyrkan mitt i byn» och frågade honom: »Om en kvinna för en själ fram till Gud — är den själens frälsning mindre värd därför att en kvinna har fått vara verktyget?»

Vederbörande funderade ett ögonblick och så sade han: »Ja, det måste jag nog säga!»

Det är samma anda som regerar en

hel del präster och andra i dag, och det kan i det sammanhanget vara motiverat att hänvisa till Skriftens ord om bokstaven som dödar och anden som gör levande.

Emellertid vill jag erinra om en ljustråle i allt detta mörker, nämligen ärkebiskopens uttalanden dels i herdabrevet och dels vid kyrkomötets avslutning. Dessa uttalanden ger ändå en förhoppning om att en dörr står öppen för framtiden. Det hela har alltså till slut tyckts bli en fråga om lämplighet eller, som man så gärna faller tillbaka på, att tiden ännu inte är mogen. Skall man vänta på att tiden blir mogen kanske man får vänta för länge.

Nu har emellertid en del människor reagerat på det sättet — och jag förstår dem — att de har lämnat kyrkan. Dessa människor har, föreställer jag mig, följt sitt samvete liksom — det skall inte förnekas — de som gått emot kvinnliga präster också har ett samvete som de har ansett sig skyldiga att följa, hur frågande man än må ställa sig inför tillvägagångssättet. De som var med vid det stora opinionsmötet i Borgarskolan i samband med kyrkomötets beslut och där hörde Ester Lutteman tala förstår att det var en själ i verklig nöd, som tog det för henne fruktansvärda steget att utträda ur kyrkan.

Personligen hör jag — det skall jag villigt erkänna — till dem, som i första reaktionen stod inför frågan att lämna kyrkan. Men vid närmare eftertanke kom jag fram till — det avgör naturligtvis var och en för sig — att det är ännu viktigare att stå kvar i kyrkan och där göra de insatser man eventuellt kan göra.

En fråga som alltjämt kvarstår är om inte det kyrkofolk, som inte är engagerat på motståndslinjen, varit så att säga för ljumt i sitt arbete och i sin strävan.

Som jag förut framhöll är sista ordet inte sagt. Frågan kommer tillbaka om några dagar vid biskopsmötet, föreställer jag mig. Jag skall inte försöka sia om hur ståndpunkten då blir. Jag vet dock, att de, som är emot kvinnliga präster och är emot kvinnliga predikobiträden, tröstar sig med att biskoparna är eniga

Ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.

om att inte ge tillstånd åt kvinnliga predikobiträden eller vad det kan röra sig om. Men för att hänvisa till interpellantens resonemang så är ju detta en fråga, som kan ändras så småningom.

Frågan gäller nu även kyrkomötets vetorätt. I det sammanhanget kan man påminna om — vilket även gjordes i andra kammaren förra veckan — att kyrkomötet här de facto och formellt inte har använt sin vetorätt, och det vet jag, att interpellanten också är på det klara med. Jag tror emellertid personligen, att man får gå ganska försiktigt fram här. Det finns ingen anledning att föregripa det resultat, till vilket utredningen kommer i denna fråga.

Det är till syvende og sidst innehållet och inte formen, som är det väsentliga, när det gäller det kyrkliga arbetet, och jag skall sluta detta anförande med att citera pastor primarius Nystedts uttalande i en understreckare i Svenska Dagbladet av den 8/11 i år. Han säger: »Låt oss minnas att kyrkans framtid avgöres varken i riksdag eller kyrkomöte eller biskopsmöte. Den formas ute i de många församlingarna. Och lärans målsmän och lekmannafolket — män och kvinnor — delar ansvaret.»

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Med anledning av vad som förevarit på kyrkomötet och det beslut, som där fattades i frågan om kvinnliga präster efter en icke minst på grund av sitt mångskiftande innehåll mer förbryllande än övertygande motivering, kan även jag i viss mån förstå dem, som ifrågasätter, huruvida kyrkomötets vetorätt kan anses befoгод.

Under remissbehandlingen av förslaget om kvinnliga präster var t. ex. enligt uppgift en av domkapitlens huvudmotiveringar den, att församlingarna icke önskade dylika. Detta motsades dock av just denna kategori. På den förfrågan om samma sak, som utgick till kyrkofullmäktige i ett antal församlingar, visade det sig nämligen, att inte mindre än 76 procent av kyrkofull-

mäktige hade en rakt motsatt uppfattning och förklarade sig inte ha något att invända emot kvinnliga präster.

Den andra huvudmotiveringen mot förslaget, gående ut på att företrädesvis Paulus genom sina utsagor i nya testamentet skulle ha förbjudit en kvinnlig prästtjänst för alla tider framåt, blev ju under utskottsbehandlingen och kyrkomötesbehandlingen avvisad som härande bl. a. av utskottets ordförande biskop Cullberg.

Den splittring inom kyrkan, som i så stor utsträckning använts som motiv för avslag, torde enligt detta alltså icke i större utsträckning kunna åberopas evad det gäller församlingarna. Och det är ju ändå församlingarna, som prästerna — antingen de är manliga eller kvinnliga — har som uppgift att tjäna.

Under den debatt, som har följt efter kyrkomötet, har kanske lika mycket från manligt som från kvinnligt håll — och även i viss utsträckning från prästerna själva — uttalats missnöje mot kyrkomötets beslut. Det gäller också i hög grad landsbygden och den stora kvinnoorganisation, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, som jag främst företräder och vars medlemmar visar stor aktivitet både då det gäller kyrkobesök och praktisk gärning i kyrkans tjänst. Detta förbund har både i remissvar och vid många större sammankomster förklarat som en naturlig sak, att kvinnorna skall ha tillträde till prästerligt ämbete.

På grund av dessa anförda skäl hyser jag en viss förhoppning om att ett nytt kyrkomöte med det snaraste skall behandla den nu avvisade frågan på ett helt annat sätt och att någon vetorätt alltså icke skall behöva användas.

Herr PERSSON, IVAR, (cp):

Herr talman! Vad frågan om kvinnliga präster i sak beträffar har jag givetvis alltfört samma mening som den kungl. propositionen till årets kyrkomöte. Jag anförde också vid kyrkomötets behandling av propositionen, att kyr-

Ang. kvinnors tillträde till prästerliga tjänster m. m.

kan vore mest betjänt av ett bifall till regeringsförslaget. Motsatsen blev ju emellertid tyvärr kyrkomötets beslut.

Enligt min mening är emellertid kyrkomötets motivering relativt tillfredsställande och då alldeles särskilt i jämförelse med särskilda utskottets förslag, som, om det hade bifallits av kyrkomötet i plenum, skulle ha skapat en verkligt prekär situation. Nu har ju kyrkomötet i alla fall inte stängt dörren för ett positivt beslut framdeles.

Vid kyrkomötet påpekade jag, att då bibeln ej kan anses förbjuda, att kvinnor blir präster — därvid stödde jag mig på flera teologiska experter, bl. a. ärkebiskopen — så måste frågan bedömas ur praktiska lämplighetssynpunkter. Det är ingen tvekan — som jag också framhöll vid tillfället i fråga — att en viss oenighet inom kyrkan uppstått, vare sig kyrkomötet fattat positivt eller, som nu, negativt beslut. Men jag håller fortfarande före, att splittringstendenserna skulle blivit mindre vid beslut i enlighet med regeringsförslaget. Min mening är, att frågan fallit framåt och att en ny omprövning kan ge ett positivt resultat. Man kan nämligen, som jag också framhöll vid kyrkomötet, inte räkna med att riksdagen någon längre tid avstår från att ge sin positiva inställning, som senast dokumenterades 1955, ett än klarare uttryck, d. v. s. att fatta ett positivt beslut, och detta beslut bör hellre fattas på grundval av ett regeringsförslag än en motion. Frågan måste ju i så fall gå till ett nytt kyrkomöte och det samma år, som justitieministern här har påpekat. Huruvida ett positivt beslut där kan förväntas, om det blir tid till redan nästa år, kan man givetvis hysa viss tvekan om. En något längre tidsfrist skulle jag nog personligen ha föredragit. Å andra sidan: vid val till ett nytt kyrkomöte, då ett positivt riksdagsbeslut redan föreligger, måste givetvis den verkliga stämningen inom kyrkan i denna betydelsefulla fråga komma att pejlas, så att man kan vara ganska säker på att både för- och nackdelarna för kyrkan av ett beslut i ena eller andra riktningen

kommer att stå fullt klara för de ombud som väljs.

Med den inställning, som jag givit uttryck åt, d. v. s. att kyrkans bästa är att kvinnor får tjäna den även i prästämber, hoppas jag att den kommande omprövningen skall ge ett positivt beslut till resultat och att därför inga sådana åtgärder som antytts i interpellationen genom den andra frågan skall behöva på allvar ifrågasättas.

Herr ELIASSON (cp):

Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord i anledning av den debatt som här har förts.

När jag ställts inför frågan om kvinna bör få bli präst i svenska kyrkan, har jag kommit till den uppfattningen, att svaret på den frågan måste vara ett klart ja, om inte vad som sägs i bibeln ger ett entydigt svar av annan innebörd. Nu har både ärkebiskopen och kyrkomötets majoritet ansett, att bibelns ord inte lägger hinder i vägen för prästvigning av kvinna, och därför anser jag det vara naturligt och självklart, att en kvinna, som känner en kallelse att förkunna evangelium och förvalta sakramenten, också skall få göra det inom svenska kyrkan. Men jag vill samtidigt understryka den principiella uppfattningen, att församlingarnas egen vilja måste respekteras så långt det är möjligt när det gäller val av präst, och alldeles särskilt vad beträffar enprästupastoraten.

Jag har emellertid inte begärt ordet bara för att tala om min personliga uppfattning härvidlag. Jag är nämligen något förvånad över att fru Gärde Widemar nu har aktualiserat frågan om att avskaffa kyrkomötets vetorätt i frågor av kyrkolagskaraktär. Jag tycker att tidpunkten förefaller litet märklig att aktualisera en begränsning av kyrkans bestämmanderätt. För det första är det ju på det sättet, att kyrkomötets majoritet har ansett, att frågan om kvinnliga präster bör ytterligare prövas. Jag har liksom förutvarande eklestiastikministern, som nyss yttrade sig här från ta-

larstolen, den uppfattningen att man måste tolka kyrkomötets beslut som att dörren lämnats öppen och att man inom kyrkan avser att ganska snart pröva om sitt ställningstagande. För det andra förhåller det sig ju på det sättet, att riksdagen har begärt en utredning om förhållandet mellan stat och kyrka, och man har från regeringens sida nyligen ställt i utsikt att den utredningen också skall tillsättas inom en nära framtid.

Under sådana förhållanden anser jag att det just nu finns ganska liten anledning för riksdagen att uttala önskemål om att man skall ta upp frågan om att begränsa kyrkomötets bestämmanderätt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om upprustning av vägväsendet

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet SKOGLUND, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Sveningssons interpellation om upprustning av vägväsendet, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Sveningsson har frågat dåvarande statsrådet Eliasson om han uppmärksammat den allmänna oro, som råder i landet med anledning av utvecklingen på vägväsendets område, och om han ville ge en redogörelse för när och i vilken takt en verklig upprustning av landets vägväsende kommer att företagas.

Det torde nu ankomma på mig att besvara dessa frågor.

Den nyligen avgivna regeringsdeklarationen torde ha klargjort, att regeringen är medveten om att våra vägar behöver utbyggas.

Under det nu pågående arbetet med förslag till statsbudget för budgetåret 1958/59 måste givetvis företagas en avvägning mellan investeringsbehoven å vägväsendets område och de behov som föreligger på andra samhällsområden. Innan resultatet av budgetarbetet framlagts i statsverkspropositionen till nästa års riksdag, är det av naturliga skäl inte

Om upprustning av vägväsendet

möjligt för mig att lämna några upplysningar om den medelstilldelning, som kan komma i fråga för den närmast aktuella tiden. Vad gäller upprustningen på längre sikt har i dagarna från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens delegation för översiktlig vägplanering överlämnats en Vägplan för Sverige, avseende en generalplan för utbyggnad av våra vägar och gator under en 20-årsperiod. Det har icke varit möjligt för mig att redan nu närmare studera denna. Med hänsyn till tidpunkten för planens framläggande torde en närmare bedömning av densamma för övrigt näppeligen medhinnas under det nu pågående budgetarbetet.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet vill jag uttala mitt tack för svaret på den interpellation, som jag vid höstriksdagens början framställde till dåvarande vägministern statsrådet Eliasson.

Med hänsyn till de stora bekymmer och den oro, som överallt i landet gör sig gällande inför utvecklingen inom vårt vägväsen, beklagar jag, att statsrådets svar inte går i en mer positiv riktning och att statsrådet inte på något sätt i svaret ger besked om när och i vilken takt vi kan räkna med en upprustning av våra vägar. Om man, som man bör göra, försöker tyda allt till det bästa, kanske man kan säga, att svarets innehåll beror på den korta tid som statsrådet Skoglund direkt har sysslat med vägfrågorna.

Jag för min del delar den uppfattning, som nu gör sig gällande på olika håll, att utvecklingen inom vårt vägväsen är mer eftersatt och eftersläpningen på detta område större, om man tänker på det snabbt växande antalet bilar och ökningen av trafikerna, än eftersläpningen på något annat avsnitt av vårt samhällsliv.

Hur skall det för övrigt kunna vara annorlunda efter de beslut som regering och riksdag har fattat och den väsentliga ökning av bilarnas antal och trafikens omfattning som skett under de senaste fem åren. Vägarna har ju inte förnyats

Om upprustning av vägväsendet

eller byggts ut i motsvarande och tillräcklig omfattning.

När riksdagen år 1954 beslutade om en höjning av bilskatten skedde detta, såsom det många gånger har erinrats om här i riksdagen, med den motiveringen, att man därigenom skulle kunna få till stånd en upprustning av vägarna i takt med den ökade trafiken. Bilskattemiljonerna har sedan strömmat in, men vägarna har bara blivit allt sämre. Detta riksdagsbeslut från 1954 om bilskatten och väganslagen, som jag här åsyftar och som säkerligen alla känner väl till, har satts ur funktion i två avseenden.

Hur optimistiskt man den gången än bedömde ökningen av bilarnas antal och ökningen av inflytande bilskattemedel under de närmaste åren, har utvecklingen ändå medfört att vi här i landet fått något hundratusental bilar mer än vad man år 1954 räknade med att vi skulle få. De inflytande bilskattemedlen har naturligtvis också ökat i takt med bilarnas antal. Trots att trafiken har vuxit så kraftigt som den faktiskt gjort och att det ur den synpunkten hade varit berättigt att väganslagen hade ökat och vi fått bättre vägar, har man emellertid tvärtom skurit ned väganslagen i en sådan omfattning, att man genom det ökade tillflödet av bilskattemedel och beskrivningen av väganslagen fått till sitt förfogande ett belopp av cirka en miljard kronor, som nu har använts för andra ändamål än vad meningen var 1954 då bilskatten höjdes.

Det är inte att undra på att det råder oro i landet inför denna utveckling. Med min interpellation har jag velat få svar på frågan, om vi skall behöva räkna med att den för vägarna så dystra utveckling, som vi hittills måst konstatera, skall komma att fortsätta eller om det skall bli en ändring.

Det är säkert heller ingen överdrift då man numera ofta framhåller, att trafiken på våra vägar har ökat i en sådan omfattning samtidigt som väganslagen under en följd av år varit så lågt och snålt tilltagna, att trafiksituationen blivit katastrofartad. Man kan konstatera, utan att behöva göra några stora undersökningar, att vi numera på våra vägar har

fått en trafik av sådan tyngd och storleksordning, att det helt enkelt är omöjligt att i regn- och tjällossningstider hålla i stånd en för trafiken nöjaktig vägbana på våra vägar, vilka ju till omkring 90 procent består av grusvägar. Jag har själv under den gångna regnriska hösten på långa sträckor av våra grusvägar gjort den iakttagelsen, att om man på en vägsträcka kör med väghyvel många gånger om dagen, ja, kanske varje timme, blir resultatet bara att ju mer man hyvlar, desto mer sönderkörd och eländig blir den gamla grusvägen.

Jag har en hel del erfarenhet av enskild väghållning. Jag är bosatt långt inne i skogsmarkerna och är med om att hålla en enskild vägsträcka på över sju kilometer, för vilket vi har statsbidrag. Jag tillåter mig säga till herr statsrådet, att om vi enskilda väghållare skulle ha våra vägar i så dåligt skick, när vägmästaren kommer och synar vägunderhållet, som de allmänna vägarna varit i vid många tillfällen under denna höst, skulle vi inte få ett enda öre i statsbidrag.

I stor utsträckning har grusvägsunderhållet under denna höst i mina bygder varit sådant att det varit en lättnad att komma från den allmänna vägen in på en enskild väg, då körbanan där på grund av mindre trafik och bättre tillsyn varit slätare och finare än på den allmänna vägen.

Såsom statsrådet framhåller i sitt svar har i dagarna delegationen för översiktlig vägplanering överlämnat sitt stora arbete, Vägplan för Sverige. I slutet av förra veckan förekom många stora rubriker i tidningarna om att vi nu skulle få bättre vägar och om att omkring 20 miljarder kronor i nuvarande penningvärde skulle komma att investeras i vägbyggen och vägförbättringar fram till år 1975. Jag kan förstå att det inte varit möjligt för statsrådet Skoglund att i detalj studera denna stora vägplan under de få dagar som har stått till förfogande. Men jag tror att om statsrådet i dag i sitt svar hade uttalat sina sympatier för de stora linjerna och de stora principerna i detta vägförslag, så skulle ett sådant uttalande ha mottagits med mycket stor tacksamhet av allmänheten, inte

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län
minst av landets många bilister och av näringslivets folk.

Enligt tidningarnas referat av Vägplan för Sverige konstaterar delegationen för översiktlig vägplanering att bristerna på våra vägar är större än man tidigare har trott. Trots att förslaget skall kosta cirka en miljard kronor om året i väginvesteringar under de närmaste tio åren, så betraktar delegationen förslaget såsom mycket restriktivt och anser att det icke åsyftar att skapa något lyxbetonat vägnät, utan endast att åstadkomma det allra nödvändigaste med tanke på fortsatt produktionshöjning och framåtskridande i landet, på en bättre trafikekonomi och en större trafiksäkerhet.

Man kan uttala sin stora tillfredsställelse med att denna vägplan blivit utarbetad. Det förefaller mig som om alla skulle kunna ansluta sig till den uppfattning, som kommer till uttryck i vägplanen, att bilskatterna skall svara för vägkostnaderna även för framtiden. Man har all anledning att ansluta sig till den uppfattning, som delegationen har kommit fram till i sitt förslag, nämligen att vårt vägväsen genom bilskatterna skall vara självfinansierande även när det gäller mycket betydande investeringar. Bilisterna är ålagda ett tvångssparande, och de medel, som inflyter genom bilskatterna, bör oavkortat gå till vägändamål. Tillämpas den principen i framtiden finns det hopp om en upprustning av våra vägar i betydande omfattning och i takt med den hastigt växande biltrafiken.

När statsrådet Skoglund i dag avstår från att göra något uttalande om i vilken takt den nya vägplanen kan komma att genomföras, så vill jag ändå uttrycka den förhoppningen att vi under den närmaste framtiden, ja, så snart som möjligt, skall få ett positivt besked av honom i detta avseende. Vägplan för Sverige får inte bara bli en vägplan på papperet, utan den planen måste omsättas i praktisk handling.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 188, angående inrättande av en medicinsk högskola i Umeå.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Ohlons* motion nr 559.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskaffande av kvarvarande obligatoriska elevavgifter vid universiteten m. fl. läroanstalter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig rättshjälpsanstalt till förmån för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och s. k. inland.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Grym* och *Hedström* (I: 166) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti* m. fl. (II: 232), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning om lämpligheten av att genom en helt statlig rättshjälpsanstalt, förslagsvis placerad i Gällivare municipalsamhälle, förbättra möjligheterna för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och s. k. inland att erhålla rättshjälp, varvid samernas och de finskspråkigas situation särskilt borde beaktas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Utskottet är ense med motionärerna att det är ett viktigt samhällsintresse att bättre tillgodose de mindre bemedlades behov av rättshjälp inom ifrågasvarande områden. I enlighet med den ståndpunkt som riksdagen tidigare intagit anser utskottet emellertid att detta är en angelägenhet som i första hand

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län

bör ankomma på vederbörande landsting. Några skäl eller omständigheter som bör föranleda till särskilda statliga åtgärder vid sidan härav har enligt utskottets mening icke framkommit. Utskottets mening avstyrker därför motionerna.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att motionerna I: 166 och II: 232 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservation hade anförts av herrar *Jansson* i Kalix och *Lassinantti*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha va den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 166 och II: 232 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning om lämpligheten av att genom en helt statlig rättshjälpsanstalt, förslagsvis placerad i Gällivare municipalsamhälle, förbättra möjligheterna för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och s. k. inland att erhålla rättshjälp, varvid samernas och de finskspråkigas situation särskilt borde beaktas.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! I sitt utlåtande över motionerna med förslag om utredning angående inrättande av en statlig rättshjälpsanstalt för att därmed förbättra möjligheterna för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och s. k. inland att erhålla rättshjälp har statsutskottet framhållit att det är ett viktigt samhällsintresse att de mindre bemedlades behov av rättshjälp inom de här ifrågavarande områdena tillgodoses på ett bättre sätt. Statsutskottet framhåller vidare i fråga om den utomprocessuella rättshjälpen att möjligheterna att erhålla sådan inte kan anses vara tillfredsställande för stora delar av den befolkning, för vilken motionärerna velat att en rättshjälpsanstalt skulle inrättas, detta då främst på grund av de stora avstånden där uppe.

Trots denna vänliga skrivning anser dock statsutskottet att frågan om en rättshjälpsanstalt för det ifrågavarande området är en sak som landstinget bör lösa. Motionärerna och reservanterna i

statsutskottet anser att frågan bör kunna lösas utredningsvägen genom Kungl. Maj:ts försorg, under det att statsutskottet finner den vara av den naturen att det i första hand bör ankomma på vederbörande landsting att lösa frågan. Det är bl. a. av detta skäl som statsutskottet har avstyrkt motionerna.

Mig förefaller det, herr talman, att det här aktuella problemet icke kan lösas på tillfredsställande sätt utan statens medverkan. Statsutskottet har framhållit, att rättshjälpen, såväl den processuella som den utomprocessuella, bör förstärkas i de bygder som det här är fråga om. Då tycker man att utskottets välvilliga inställning åtminstone hade kunnat sträcka sig så pass långt, att man rekommenderat en utredning och därmed tillstyrkt föreliggande motioner.

Man har dock kunnat uppmärksamma, att motionärerna inte har varit ensamma i sina anspråk på utredning av denna fråga. Hovrätten för Övre Norrland t. ex., alltså den högsta rättsvårdande instansen i denna del av landet, har i sitt remissyttrande ställt sig på motionärernas sida. Hovrätten för Övre Norrland framhåller bl. a., att stora delar av befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och inland till följd av svag ekonomi, språksvårigheter och mycket långa avstånd till advokater och andra juridiska experter är i ett mycket ogynnsammare läge än rikets invånare i allmänhet med avseende på möjligheterna att förskaffa sig rättshjälp. Den högsta rättsvårdande instansen där uppe vill alltså med sitt yttrande speciellt framhålla, att det existerar särskilda förhållanden i dessa trakter och att det därför måste anses befogat att statsmakterna vidtar åtgärder för att undanröja de föreliggande olägenheterna. Hovrätten i Övre Norrland torde väl vara den instans, som har de största samlade möjligheterna att få en god och klar bild av en fråga som denna, och jag anser det därför vara naturligt att man lägger stor vikt vid vad som framhålles därifrån.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, alltså den högsta administrativa ledningen

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län i vårt län, har också i sitt yttrande ansett att en utredning bör komma till stånd. Länsstyrelsen framhåller att de praktiserande juristerna i länets inland är alltför fåtaliga och poängterar därför att befolkningen inom här berörda områden borde erhålla bättre möjligheter till rättshjälp.

Kiruna stad har i sitt yttrande till länsstyrelsen bl. a. framhållit, att behovet av rättshjälp för Kiruna stads vidkommande långt ifrån är täckt. Karesuando kommun liksom Gällivare och Jokkmokks kommuner har också framfört sina bekymmer på detta område. Även Arvidsjaurs och Arjeplogs kommunbildningar anser att en utredning bör komma till stånd angående lämpligheten av att inrätta en statlig rättshjälpsanstalt till förmån för de stora områden som här är aktuella. Sålunda har praktiskt taget alla samhällsbildningar och kommunbildningar i det nordligaste länet jämte samebefolkningen och Samernas riksförbund i diskussionerna om speciellt denna fråga och kring detta utredningsförslag gjort gällande, att verkligt behov föreligger av åtgärder i den riktning som föreslagits i motionerna nr 166 i denna kammare och 232 i andra kammaren.

För min del har jag ingenting att tillägga till vad som återfinnes i motionerna och den utredning som statsutskottet låtit verkställa. Det är dock glädjande, att remissyttrandena ytterligare har stärkt motionärerna i deras uppfattning om behovet av en rättshjälpsanstalt för befolkningen i Norrbottens läns lappmarker och i inlandet i övrigt. Tornedalens rättshjälpsanstalt i Haparanda, som kom till år 1937, har ju på ett mycket förtjänstfullt sätt fyllt ett verkligt behov på rättslivets område inom bygden där. Samma torde säkerligen förhållandet bli, om en utredning skulle resultera i att en rättshjälpsanstalt för den del av landet, som just nu är aktuell, finge se dagens ljus inom en snar framtid.

På de av mig här anförda grunderna yrkar jag alltså, herr talman, bifall till

den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Herr Nyström framhåller att remissinstanserna oreserverat anslutit sig till motionärernas yrkanden. Jag vill säga till den ärade talaren, att så onyanserat — eller varför inte använda ordet vårdslöst — får inte ett riksdagsutskott läsa remissutlåtanden. Ty det föreligger ju inte någon oreserverad anslutning till motionärernas yrkanden av dem som har yttrat sig.

Sant är, och det redovisas i utlåtandet, att länsstyrelsen i Norrbottens län och hovrätten för Övre Norrland har tillstyrkt, men även i dessa yttranden finns vissa reservationer och påpekan- den om svårigheten att genomföra detta. Dessa instanser anser dock, att det kan finnas tillräckligt fog för en utredning. Men sedan yttrar andra, som kanske står befolkningen närmare i dess vardagsliv, att det blir svårt att genomföra förslaget; vissa instanser avstyrker t. o. m. förslaget. Jag fäster mig alldeles särskilt vid vad domhavanden i Pitteå domsaga anför. Han yttrar bl. a.: »Nu anförda omständigheter måste anses ge vid handen att inrättande av en rättshjälpsanstalt på sätt motionärerna ifrågasatt icke kan i nämnvärd mån påverka möjligheterna för invånarna i Pitteå domsaga att erhålla rättshjälp, vare sig de äro samer eller icke. Samtliga vid tingen den 27 och 28 mars 1957 närvarande nämndemän, av vilka flera äro samer eller med dem befryndade, ha förklarat sig biträda av mig nu uttalad mening i vad avser domsagens lappmarksdel.»

Och det finns som sagt flera, vilka uttalar sitt tvivel huruvida man kan lösa detta i och för sig mycket svåra och allvarliga problem på det sätt, som motionärerna har föreslagit. Anmärkningsvärt är t. ex., att lappfogdarna i Norrbottens södra distrikt och Norrbottens skogsdistrikt säger, att om övriga myndigheter där uppe tillstyrker, då har

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län

inte heller de någonting mot detta, men själva har de intet yrkande om någon utredning. Dessa lappfogdar skall ju enligt sin instruktion ge lapparna råd och stöd också när det gäller rättsliga angelägenheter och sådana ärenden som direkt beröres i motionen.

Utskottet har därför kommit fram till, herr talman, att det inte kan på dessa grunder tillstyrka att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning. Vi är väl medvetna om att frågan är allvarlig. Det är ett glesbygdsproblem som på detta sätt inte blir löst. Jag vill bara antyda svårigheterna när det gäller placeringen av en sådan här rättshjälpsanstalt. Motionärerna har förslagsvis nämnt Gällivare, men de lokala myndigheter som genom länsstyrelsen fått yttra sig i ärendet föreslår, utom Gällivare, Kiruna, Boden, Arvidsjaur och Jokkmokk som stationsort för den rättshjälpsanstalt, som här skulle komma i fråga.

Vi anser att den förklaring, som både Kungl. Maj:t och riksdagen gjorde 1947, när rättshjälpsanstalten i Tornedalen infördes, inte får tolkas som någon ny princip. Det gällde ett speciellt problem i Tornedalen, och förklaringen får inte tas till intäkt för att inrätta nya statliga rättshjälpsanstalter. Statsmakternas förklaring vid det tillfället, när befolkningen i Tornedalen fick denna i och för sig välmotiverade hjälp, var inte avsedd som någon död bokstav. Vill man ytterligare hjälpa människorna där uppe i dessa avseenden, då får man gå fram efter den linje som har utstakats, nämligen via landstingen, som kan få statsbidrag för anordnande av rättshjälpsanstalter.

Detta är i grova drag, herr talman, den motivering som har legat bakom då statsutskottet kommit fram till att motionerna skulle avstyrkas, och jag tillåter mig att föreslå bifall till utskottets hemställan.

Herr NYSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte huruvida jag missförstod statsutskottets talesman,

herr Karlsson, då han bl. a. nämnde att jag i mitt inlägg i denna debatt skulle ha gått för långt i fråga om de remissyttranden som jag här berörde. Men den saken torde dock stå klar, att vad gäller hovrätten för Övre Norrland, länsstyrelsen i Norrbottens län, Kiruna stad, Gällivare kommun, Karesuando kommun och kommuner i övrigt, så har de i sina yttranden ansett, att det verkligen föreligger behov av en lösning just av detta aktuella problem.

Herr Karlsson pekade på önskemålen om stationsorter — alltså Piteå, Boden, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna — och dessa önskemål poängterar enligt min mening särskilt, att det verkligen föreligger behov av en rättshjälpsanstalt i den nordligaste delen av vårt land.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå inte så, att motionärerna nu kräver att få en rättshjälpsanstalt på var och en av de platser som här har räknats upp, utan det gäller väl att på *en* plats placera en rättshjälpsanstalt, som kan täcka hela detta område. Som ett av skälen till att man knappast kan komma fram på den här vägen har jag då påvisat, hur delade meningarna är om den lämpligaste stationsorten.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att bemöta herr Gustaf Karlssons anförande, som i stort sett var ett återgivande av vad statsutskottet skrivit, och det har ju åtminstone delvis redan bemötts av herr Nyström.

Jag vill gärna vitsorda riktigheten av den anmärkning, som häradshövdingen i Gällivare domsaga P.-A. Hansén gjort i sitt remissyttrande, då han skriver att Karesuando kommun icke tillhör Tornedalens rättshjälpsanstalts område. I det fallet måste jag erkänna att vi motionärer tog fel, då vi skrev denna passus i motionerna. Uppriktigt sagt — det gick

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län

nästan av bara farten! Det är nämligen så att vi som bygger och bor där borta i periferien betraktar Karesuando kommun som en fullständigt integrerande del av den s. k. Tornedalens eller Finnbygden, om man nu vill använda den benämningen på denna gränsbygd i Norrbotten.

Häradshövding Hanséns remissyttrande har jag läst tämligen noga. Jag måste erkänna att han i vissa stycken är ganska väl insatt i förhållandena inom Gällivare domsaga — han är född norrbottning — men i åtskilliga avseenden märker man rätt väsentliga bristfälligheter i häradshövdingens argumentation. Domhavanden i Gällivare domsaga framhåller i sitt yttrande bl. a. att förhållandena inom Tornedalens rättshjälpsanstalts område i flera hänseenden, exempelvis när det gäller språksvårigheterna, är andra än inom hans tjänstgöringsområde, alltså inom Gällivare domsaga.

Jag har, herr talman, vistats rätt mycket inom häradshövding Hanséns domsaga; jag höll på att säga att jag i politiska frågor har missionerat en hel del inom detta område. Jag vet av egen erfarenhet att — om man bortser från tätorterna, såsom Malmberget, Gällivare kyrkby, Kiruna C. och möjligen även någon annan ort — språksvårigheterna där är precis likadana om inte än värre än inom Torne domsaga, alltså i den s. k. egentliga Tornedalens. På Gällivare landsbygd talas det finska, och likadant är förhållandet på Kiruna landsbygd, för att nu inte tala om Karesuando kommun, som också hör till häradshövding Hanséns ämbetsområde; märk väl ärade kammarledamöter att Karesuando kommun tillhör Gällivare domsaga och inte Torne domsaga.

Visst talas det även svenska i de här berörda bygderna. I många fall talar de infödda, de yngre, faktiskt hellre svenska än finska. Inom parentes sagt är skrivkunskheten i finska språket, såväl bland de äldre som de yngre, praktiskt taget obefintlig. Detta gäller de i bygden infödda. Vi bör dock inte glömma bort, att till dessa bygder har under tidernas lopp — inte minst under de senaste 10 —

15 åren — en icke obetydlig invandring skett från Finland. Jag skulle tro att inom enbart Gällivare domsaga är antalet invandrade från Finland mellan 1 000 och 2 000 personer.

Det kan alltså slås fast att såväl inom Kiruna stad, alltså den gamla Jukkasjärvi socken, som inom Gällivare socken finns ett stort antal enbart finskspråkiga människor. Inom Karesuando socken talar den överväldigande delen finska och lapska, eller båda språken, och även svenska och norska.

Det är främst ur dessa synpunkter som jag har ansett det motiverat att en utredning om en helt statlig rättshjälpsanstalt kommer till stånd. Här är speciella förhållanden rådande, som man inte kan komma ifrån, och enligt mitt sätt att se är det statsmakternas solklara skyldighet och plikt att bättra där det brister.

Jag har haft tillfälle att på nära håll följa det arbete, som utförs av Tornedalens rättshjälpsanstalts personal. Denna anstalt är, såsom jag redan sagt, helt statlig och — om jag inte tar fel — den enda statliga rättshjälpsanstalten i detta land. Som så många andra kan jag vitsorda, att anstalten på ett alldeles ypperligt sätt fyllt ett verkligt behov på rättslivets område i bygden. Dess sätt att fungera såväl i tvistemål som i brottmål har väckt respekt och förtroende hos de rättssökande. Som förlikningsinstans åtnjuter anstalten mycket gott anseende. Om jag inte minns alldeles fel, har anstaltens föreståndare, som måste vara en juristutbildad person, redan från verksamhetens början behärskat även finska språket, vilket givetvis varit en stor fördel.

Jag skall inte, herr talman, tillägga mer. Jag skall inte ingå på hovrättens eller länsstyrelsens utlåtanden, ty för dem har herr Nyström redan redogjort och det är onödigt att upprepa samma sak. Jag skall inte heller gå in på statsutskottets utlåtande. Om nu, som troligt är, denna kammare avslår vår motion — motionen har redan avslagits i andra kammaren — vill jag ändå vädja till herr justitieministern, som jag ser är

Om inrättande av en ny statlig rättshjälpsanstalt i Norrbottens län

närvarande här i kammaren, att det oaktat taga dessa frågor under allvarligt övervägande. Jag tänker då framför allt på att Karesuando socken och dess befolkning på ett eller annat sätt borde inkluderas i den statliga rättshjälpsanstaltens område.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen. Jag kommer dock för min del icke att begära votering.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! För den som inte är norrlänning är det kanske djärvt att försöka ta upp en diskussion med norrlandsrepresentanterna om behovet av att inrätta dessa anstalter. Det skall jag inte göra, men jag vill fästa uppmärksamheten på att då denna enda statliga rättshjälpsanstalt genom riksdagsbeslut 1947 inrättades i Tornedalen, var det just tvåspråkigheten inom området som var motiv för riksdagen att fatta beslut härom. Alla de som sysslar med landstingsärenden i detta land vet ju — för övrigt är det säkerligen inte obekant för någon i denna kammare — att det är en fastslagen regel att landstingen har att svara för inrättandet av behövt antal rättshjälpsanstalter.

Nu har herr Nyströms och herr Gryms argument varit att så många remissinstanser ställt sig positiva till förslaget om utredning. Men om man nogsnamt läser vad dessa remisskrivare har yttrat, så finner man att det inte är några tunga argument för motionärerna att åberopa. Så säger t. ex. presidenten i hovrätten i Övre Norrland: »Väl är det, särskilt i betraktande av de stora avstånden och den begränsade tillgången på jurister med erforderlig språkkunnighet, icke säkert att olägenheterna skulle i någon större omfattning avhjälpas genom inrättande av en rättshjälpsanstalt.»

Vidare har man fått in yttrande från häradshövding Hansén i Gällivare domsaga, vilken bl. a. säger: »Motionärerna har särskilt framhållit att det skulle föreligga stora svårigheter att under förundersökning i brottmål i erforderlig utsträckning anskaffa försvarare åt en

misstänkt. Detta uttalande saknar, åtminstone vad gäller denna domsaga, varje som helst grund i de faktiska förhållandena.» Det kan ytterligare återges vad häradshövding Hansén har yttrat, nämligen att »det bör emellertid framhållas, att förhållandena inom nämnda område — d. v. s. i Tornedalen — i flera hänseenden, som äro av betydelse i förevarande sammanhang, äro andra än i Gällivare domsaga». Beträffande den utomprocessuella rättshjälpen säger häradshövdingen, att han anser »tveksamt om för detta syfte inrättande av statlig rättshjälpsanstalt kan anses motiverat och innebära den ur olika synpunkter lämpligaste lösningen, när det gäller förhållandena inom domsagan». Landstingets och länsstyrelsens utlåtanden är, herr talman, både kort och gott ett »vi tillstyrker». Det är således inte något starkt stöd inom det egna länet som motionärerna här har fått.

Det är kanske onödigt att fortsätta debatten, eftersom herr Grym meddelat att andra kammaren redan avslagit motionerna, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 158, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser angående statsbidrag till folktandvård; och

nr 159, i anledning av väckt motion om befrielse för studeranden K. V. S. Jonsson från viss ersättningskyldighet till kronan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om upphävande av arbetarskyddslagens bestämmelser rörande nattarbetsförbud för kvinnor, som användas till hantverks- eller industriellt arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 330 i första kammaren av fru *Gärde Widemar* samt nr 413 i andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att 36 och 37 §§ arbetarskyddslagen angående nattarbetsbestämmelser för kvinnliga arbetstagare måtte utgå ur lagen.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 330 och II: 413, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Huss*, som dock ej antytt sin mening;

2) av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Ewerlöf* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 330 och II: 413, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag angående upphävande av de i 36 och 37 §§ arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1) intagna bestämmelserna rörande nattarbete för kvinnor.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det finns i vår arbetarskyddslag en bestämmelse som säger, att arbetstagare skall ha erforderlig vila mellan klockan 23 och klockan 5. Detta är alltså ett generellt nattarbetsförbud, även om det finns en hel del undantagsbestämmelser, som det inte finns någon anledning att här närmare gå in på. Ingen av reservanterna eller

dem som väckt den motion, som legat till grund för andra lagutskottets förevarande utlåtande, vill på minsta sätt bestrida nödvändigheten av det generella nattarbetsförbudet. Vi är fullt på det klara med — och det torde alla vara — att nattarbete inte skall förekomma annat än när det är oundgängligen erforderligt, ty de flesta människor behöver så mycket vila som möjligt på nätterna.

Vid sidan av de generella bestämmelserna finns det även särskilda regler angående nattvila för kvinnor. Enligt dessa regler får inte kvinnor, som användes till hantverks- eller industriellt arbete, arbeta mellan klockan 22 och klockan 5.

Man frågar sig vilka grupper av kvinnor det här gäller och finner då — som jag nyss sade — att det är fråga om kvinnor som arbetar inom industri eller hantverk. Men det är mycket svårt att dra upp gränslinjerna mellan industriellt och annat arbete, och detta har medfört, att dessa gränser blivit mycket godtyckligt uppdragna för vissa grupper av kvinnor. Varför har just dessa grupper valts ut? Man frågar sig, om det finns medicinska eller hygieniska skäl för att just dessa kvinnor skall ha ett större skydd än andra — om det nu anses att detta förbud innebär ett skydd. Om det finns sådana medicinska och hygieniska skäl, varför bör då inte nattarbetsförbudet också gälla beträffande andra grupper av kvinnor, vilkas arbete säkerligen vad beträffar yrkets svårighetsgrad kan jämföras med industriellt arbete? I vissa fall är kanske deras arbetsuppgifter mer betungande än det industriella arbetet. Varför skall städerskor få arbeta för en, som vi vet, mycket låg betalning i många fall hur länge som helst på nätterna? Varför skall kvinnliga tidningsbud få släpa ut tidningar hur tidigt som helst på morgnarna? Och varför råder det inte något nattarbetsförbud för telefonister, telegrafister, sjuksköterskor eller för de övriga kvinnor, som arbetar inom sjukvården, om det finns hygieniska och medicinska skäl som talar för att kvinnor inte bör arbeta mellan de klockslag som här nämnts? Om vi skall ha ett sådant här skydd, fö-

Om upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor

refaller det, som om det vore klokt att åtminstone göra en översyn för att få reda på vilka grupper det egentligen är som bör få detta s. k. skydd. För vår del anser vi att det generella nattarbetsförbudet bör räcka för alla.

Remissinstanserna, som uttalat sig i denna fråga, har varit eniga med motionärerna om att det inte finns någon anledning att vidmakthålla dessa särskilda förbudsbestämmelser. Till dessa remissinstanser hör arbetarskyddsstyrelsen och en del kvinnoorganisationer. Det finns ett undantag, och det är LO. Jag medger att det är ett väsentligt undantag, eftersom till LO är anslutna många av de kvinnor, för vilka dessa särbestämmelser gäller. Men jag måste säga att LO:s remissuttalande är mycket lamt. LO har sagt att man från det hållet en gång för alla sagt nej och därför kommer att säga nej nu också, eftersom det inte kommit fram några skäl att upphäva de särskilda nattarbetsförbuden för kvinnliga arbetstagare. I LO:s yttrande har anförts, att det i motionerna inte förebragts något material för att visa, att någon förändring inträtt i de kvinnliga arbetstagarnas egen inställning, sedan LO sist yttrade sig i frågan, varför det inte finns någon anledning att ändra ståndpunkt. Detta vet vi väl ganska litet om. I varje fall borde en grundlig undersökning göras och såvitt jag förstår borde det vara möjligt att genom någon slags gallupundersökning få reda på vad dessa kvinnor själva vill. Det finns dock all anledning att lyssna till vad huvudmotionären i andra kammaren har anförts, då hon är en av dem, som inom yrkesinspektionen i detta land sysslat mycket med kvinnor i industriellt arbete och har stora erfarenheter på detta område.

Vad utskottets motivering beträffar förefaller den mig närmast vara en agitation mot det generella nattarbetsförbudet och inte mot dessa särbestämmelser. Majoriteten har, såvitt jag kan se, ett egendomligt sätt att slå vakt omkring de kvinnor, för vilka dessa bestämmelser gäller. Utskottet säger att det måste beaktas, att många kvinnor vid sidan av

sitt förvärvsarbete har att sköta hem och barn, vilket kan i hög grad begränsa deras möjligheter att erhålla vila under dagen. De har med dessa bestämmelser ytterligare en timme — märk väl, att det endast är fråga om en skillnad på en timme — till sitt förfogande. Jag är helt ense med utskottets majoritet om att dessa kvinnor behöver hjälp för att klara upp sitt dubbla arbete med yrke och hushåll, men jag tror inte att det är på denna väg som man bör lösa detta problem. Jag tror att vi här rör oss med ett helt annat problemkomplex.

Det går att få dispens från dessa särbestämmelser, och sådan dispens ges i mycket stor utsträckning. Men det betyder ju också att lagen är uppluckrad, och det är väl ett skäl för uppfattningen att den över huvud taget har överlevt sig själv. Trots dessa dispensmöjligheter, vilka det dock är mycket svårt att utnyttja när det gäller att få arbeta tidigt på morgnarna, alltså före kl. 5, kvarstår det svårigheter speciellt inom vissa yrken. Dit hör småbagerier med uteslutande kvinnlig arbetskraft — ägarinnan och möjligen en till — där man inte har råd att anställa en man och där det inträder svårigheter bland annat inför dubbelhelger. Dit hör också kvinnorna inom typografyrket. En av anledningarna till att de försvunnit därifrån är denna bestämmelse.

Tvärtemot vad utskottet anser tycker reservanterna och motionärerna att det moderna familjelivet behöver den anpassning till arbets- och yrkeslivet som det skulle innebära om en sådan här särbestämmelse bortföll och man smidigare kunde anpassa tiderna både när det gäller kommunikationer och när det gäller männens och kvinnornas skiftarbete.

Vi anser alltså att det räcker med det generella förbudet mot arbete mellan de klockslag jag förut har nämnt. Hur är det? Tror egentligen utskottets majoritet och folk i allmänhet inte på det här generella förbudet? Detta har man nästan anledning att fråga sig när man ser motståndet mot upphävandet av denna särbestämmelse. Men både motionärer-

Om upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor

na och reservanterna tror att den generella nattarbetsbestämmelsen räcker.

Därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Det är ganska naturligt att jag i egenskap av läkare knappast kan ha någon anledning att rekommendera nattarbete. Snarare talar de erfarenheter som jag har gjort i samband med den befattning som jag har haft att ta med yrkeshygien och arbetarskydd för att nattarbetet i möjligaste mån bör inskränkas.

När jag trots detta fogat en blank reservation till detta utskottsutlåtande vill jag motivera den med några ord. Den bottnar i de inkonsekvenser som jag anser vidlåda den nuvarande lagstiftningen. Bestämmelsen om det speciella nattarbetsförbudet för kvinnor gäller som bekant endast för industri och hantverk. När den på sin tid tillkom var otvivelaktigt arbetet i industri och hantverk fysiskt betydligt mer påfrestande än på andra områden där kvinnlig arbetskraft anlätades. I detta avseende har emellertid som bekant en mycket stor förbättring inträtt, och det torde numera knappast vara möjligt att påstå att arbetet på en sjukhusavdelning eller på en restaurang nattetid är fysiskt lättare än det mesta av kvinnor utförda industriella arbetet.

Det finns av samma orsak inte längre någon anledning upprätthålla olika regler för nattarbete i fråga om män och kvinnor, även om man helst såge att ingen grupp behövde belastas med nattarbete — något som ju är en utopi, åtminstone på sjukvårdens och en hel del andra områden.

Härtill kommer att nattarbetsförbudet redan nu till den grad är uppluckrat av dispensmöjligheter att den återstående resten synes praktiskt nästan betydelselös. Dels har arbetarskyddsstyrelsen rätt att meddela undantag när det gäller sådana verksamhetsgrenar som avser förarbetande av varor vilka är underkastade hastig försämring, dels har Kungl.

Maj:t rätt att ge ytterligare dispenser. Sålunda har Kungl. Maj:t enligt arbetarskyddsstyrelsens yttrande under 1956 lämnat dispens åt 132 kvinnor för deltagande i treskiftsarbete. Vidare lämnades det, för att ta ytterligare ett exempel, under 1956 20 dispenser att använda kvinnor i tvåskiftsarbete med s. k. rundskift natten mellan fredag och lördag varannan vecka. Hur stort antal kvinnor det gällde där är inte bekant.

Jag medger, herr talman, att motionen måhända har den bristen att den inte är underbyggd med någon opinionsundersökning bland de industriellt sysselsatta kvinnorna själva om deras inställning till nattarbetsförbudet, men den bristen måste sägas gälla i lika hög grad om Landsorganisationens yttrande. Enligt min uppfattning hade det varit önskvärt att utskottet självt föranställt om en sådan opinionsundersökning, men det kan ju också kanske sägas att en sådan uppgift inte ingår i åtminstone de hävdvunna formerna för ett utskotts arbetsätt.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men även om jag helst skulle ha sett att reservationen utmynnade i ett utredningsyrkande anser jag mig oförhindrad att stödja reservationsyrkandet, om det skulle ställas under votering.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det förhåller sig så att varken motionärerna eller deras förespråkare i utskottet har kunnat övertyga utskottet om att en ändring av ifrågasvarande bestämmelser i arbetarskyddslagen skulle vara särskilt påkallad. Ingen av dem som fört talan här representerar de kvinnor som närmast är berörda av ifrågasvarande särbestämmelser. Visserligen kan man säga, såsom också reservanterna anfört, att det borde ha företagits en opinionsundersökning för att man skulle få utrett, hurudan stämningen är bland de kvinnor som nu är sysselsatta i sådant industriellt arbete, där det kan vara tal om olägenheter med hänsyn till föreliggande förbud. Jag tror inte att en sådan opinionsundersökning

Om upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor

erfordras. Om det skulle vara några speciella olägenheter förenade med det särskilda stadgandet beträffande kvinnors nattarbete, tror jag att detta skulle ha kommit fram till de fackliga organisationerna, som ändå representerar det stora flertalet av samtliga inom industri och hantverk arbetande kvinnor.

Herr Huss säger, att förbudet redan är uppluckrat genom dispenser i sådan omfattning, att man har anledning ifrågasätta, huruvida det är någon mening att behålla förbudet. Jag vet inte om herr Huss har tänkt sig in i omfattningen av kvinnornas arbete inom industrien. Jag skulle tro att det i varje fall är bortåt ett par hundra tusen kvinnor som arbetar där. Dispenserna omfattade under 1956 inte mer än fyra företag, berörande 125 arbetstagare, inom järnverken, ett företag och sex anställda inom cellulosaindustrien och ett företag och en anställd kvinna inom glasbruksindustrien. Dessutom har under samma år meddelats särskilda dispenser för 20 företag, som använder kvinnor till arbete under en natt i veckan, beroende på att skiftarbetet är så lagt, att man har lördagsfritt och därför arbetar dubbelt skift natten till lördagen. Jag skulle inte gärna vilja beteckna dessa undantag såsom varande av den storleksordningen, att de rubbar någonting i det avseende som man vill skydda genom bestämmelserna i arbetarskyddslagens §§ 36 och 37.

Det föreligger icke heller någon opinion från de av bestämmelserna berörda företagen som skulle kunna läggas till grund för en framställning till riksdagen om ändring av ifrågavarande bestämmelser. Man kan väl anta, att vissa mindre företag som sysselsätter uteslutande kvinnor kan ha en viss olägenhet av ett sådant förbud, exempelvis mindre bagerier, då andra bagerier har möjlighet att börja bl. a. förberedelsearbetet tidigare än det angivna klockslaget med manliga arbetare — i synnerhet gäller detta inför s. k. dubbelhelg. Men allting talar för att dessa mindre företag har lyckats bemästra olägenheterna genom att antingen innehavaren själv eller möjligen någon som kan vara anställd i så-

dan befattning, att han inte berörs av arbetarskyddslagets bestämmelser, klarar förberedelsearbetet.

När jag har funderat över vad som ligger bakom yrkandet i motionen och reservanternas anslutning till detta yrkande, kan jag inte få fram någonting annat än att det måste vara en strävan från kvinnorna att bli likställda i alla avseenden. Det står någonstans i Skriften, att kvinnan skall dela mannens öde både i lust och nöd, men jag kan inte förstå att det skall vara nödvändigt att aktualisera en olägenhet som ovillkorligen följer med kvinnans nattarbete. Hon har ju att jämsides med detta sitt förvävsarbete också sköta hem och barn. Det finns anledning att bibehålla förbudet och i varje fall inte ta upp till allvarlig prövning att slopa det, förrän det föreligger starkare skäl för en ändring än efter vad jag har kunnat finna ligger bakom yrkandet i motionen.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det är helt visst inte bibels ord jag vill åberopa för att få detta förbud upphävt. Även om kvinnan skall dela mannens öde i nöd och lust, anser jag inte att hon behöver dela de olägenheter som följer med hans arbete. Jag har inte heller någon önskan att upphäva det generella nattarbetsförbudet. Det har säkerligen varit till mycket god nytta. Däremot vill vi motionärer ha bort den särlagstiftning som här finns för kvinnor. Fru Hamrin-Thorell nämnde nyss, att det i realiteten bara gäller en timme, nämligen arbetstiden mellan fyra och fem på morgonen, för vilken kvinnorna inte får dispens. Herr Strand yttrade att han inte tar någon hänsyn till vad fru Hamrin-Thorell anser i denna fråga. Antagligen gäller detta även vad jag kommer att säga, ty ingen av oss representerar de kvinnor som har nattarbete av detta slag. Trots detta har vi dock en ganska god kontakt med de önskemål som har framkommit från det hållet, framför allt genom frö-

Om upphävande av nattarbetsförbudet för kvinnor

ken Elmén, som tyvärr inte tillhör denna kammare och därför inte själv kan här bemöta herr Strand. Hon är genom sin tjänstgöring i yrkesinspektionen mycket väl bevandrad i dessa frågor och har ofta mött önskemål från de kvinnliga arbetstagargrupper det här gäller att få bort nattarbetsförbudet.

Det är inte vår mening att tvinga någon att arbeta på nätterna, utan meningen är att man skall tillåta dem som så vill att arbeta mellan fyra och fem på morgonen — det gäller kanske framför allt de mindre bagerierna. Herr Strand säger, att dessa lyckats klara sig ändå genom att innehavaren själv har arbetat eller med hjälp av arbetskraft som egentligen anställts för annat ändamål. Det har tillgått så att man sett genom fingrarna med förbudet och i realiteten inte påtalat förekomsten av detta nattarbete. Vi tycker dock att detta är ganska otillfredsställande. Det vore bättre, om man fick bort denna särslagstiftning och kvinnorna vid bagerierna kunde få samma dispens som männen för arbete under denna tid på dygnet.

Det är tyvärr så att LO avstyrkt motionen, men samtliga övriga remissinstanser har tillstyrkt den. Det är beklagligt att utskottet inte har velat, som herr Huss antydde, sätta i gång en egen utredning för att få fram vilka önskemål som finns hos dessa arbetstagargrupper.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande framhöll, att det endast var ett relativt sett försvinnande litet antal kvinnor som fått dispens. Av arbetarskyddsstyrelsens yttrande får man emellertid den uppfattningen, att praktiskt taget alla dispenser beviljas. Om det nu finns en lag, där man antingen ser genom fingrarna med bestämmelserna eller också beviljar praktiskt taget alla dispenser som framställs, kan det ifrågasättas om lagen längre har något berättigande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag vill till fru Gärde Widemar framhålla att jag gärna lyssnar på vad hon och fru Hamrin-Thorell säger i denna fråga såväl som i alla andra. Jag kan ändå inte hänföra deras framstöt till någonting som kommer ifrån de kvinnor som är speciellt berörda av en eventuell ändring av arbetarskyddslagen. Även om en av motionärerna, fröken Elmén, har sysslat mycket inom yrkesinspektionen med hithörande frågor, kan jag inte finna att hon är särskilt kvalificerad att tala i de arbetande kvinnornas sak. Deras opinionsyttring skall inte komma via yrkesinspektionen utan bör helst komma genom deras fackliga organisationer, eftersom samtliga de berörda eller i varje fall flertalet av dem känner till den inställning de fackliga organisationerna tagit till just kvinnornas nattarbete och andra arbetarskyddsbestämmelser.

Jag förmodar, herr Huss, att icke samtliga dispensansökningar om nattarbete godkännes vare sig dispensererna gäller kvinnor eller män. Ärendena prövas förmodligen omsorgsfullt innan tillstyrkan göres och innan arbetarskyddsstyrelsen bifaller en ansökan om dispens. Det finns också möjlighet för kvinnor att få tillstånd till nattarbete, då särskilda skäl föreligger. Arbetarskyddsstyrelsen kan emellertid inte bevilja en sådan dispens, utan ärendet måste gå till Kungl. Maj:t.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 219 i första kammaren av herr *Sundin* m. fl. samt nr 222 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om så skyndsamt utredning av frågan om kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna, att förslag till provisoriska bestämmelser i syfte att uppnå lindring för ekonomiskt svaga kommuner kunde föreläggas redan 1958 års riksdag i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat bland annat:

»För närvarande förberedes en genomgripande reformering av hela vårt pensionsväsende. Avsikten är bl. a. att genomföra väsentliga höjningar av folk-

pensionerna. Allmänna pensionsberedningen, som utarbetat förslag i ämnet, har även föreslagit andra betydelsefulla förändringar beträffande folkpensioneringen samt förordat, att på vissa områden särskilda undersökningar skall komma till stånd.

Frågan om fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkpensioneringen kommer naturligt under prövning i samband med pensionsreformen. En proposition med förslag till förbättrade folkpensioner har ställts i utsikt till 1958 års riksdag. Det synes utskottet med hänsyn härtill icke påkallat att riksdagen nu gör en särskild framställning om utredning av frågan om kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna i syfte att få till stånd provisoriska bestämmelser i ämnet. Utskottet får därför hemställa, att förevarande motioner, I: 219 och II: 222, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr *SUNDIN* (cp):

Herr talman! Efter att i ett flertal år ha tillhört en pensionsnämnd i en landsbygdskommun, som desslikes beträffande skatteunderlaget tillhör de sämre lottrade, är det med stor oro jag har sett utvecklingen i fråga om kommunernas andel av pensionskostnaderna såväl då det gäller den behovsprövade tilläggs pensionen och de kommunala bostadstilläggen som när det gäller den totala andelen av folkpensionsavgifterna som kommunerna betalar. Det är av denna anledning denna motion har väckts i kammaren. Jag har tagit del av de framställningar som under åren alltifrån 1947, när dessa bestämmelser infördes, har lagts fram i riksdagens kamrar. Det är med sorg man måste konstatera att de framställningar som har gjorts inte har lett till de resultat som önskvärt varit.

Vi har i motionen hävdadt att det är nödvändigt att på detta område tillsätta en statlig utredning för att om möjligt få till stånd en större rättvisa. Jag skall i detta sammanhang inte ta upp den argumentering som förts fram i motionen. Den är ju till finnandes i motionen, och

Ang. kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna

det må vara nog med detta. Jag vill endast därtill knyta vissa synpunkter.

Andra lagutskottet har här lagt fram vissa tabeller som alla pekar i den riktning som motionärerna har gjort gällande, nämligen att den nuvarande fördelningen inte är så rättvis som den borde vara. Det framgår bl. a., att det under åren 1948—1956 skett en förändring till kommunernas ekonomiska nackdel, som — om vi exempelvis tar den behovsprövade delen av pensionerna — i runt tal ökat med cirka 25 procent. I den summan är då inte inräknade de kostnader, som kommunerna har för de kommunala bostadstilläggen. Samma sak gäller för de totala kostnader, som kommunerna har för folkpensionsavgifterna. Även om procentsiffran där inte når upp till 25 procent, så är dock tendensen på det området tämligen klar.

När berörda instanser, som under åren yttrat sig i denna fråga, har framhållit, att det nuvarande systemet inte är vad det borde vara, skulle man väl, när denna motion nu behandlats i andra lagutskottet, kunnat önska att utskottet hade haft en välvilligare inställning till denna fråga.

För att belysa sammanhanget i något vidare perspektiv skall jag bara dra ett exempel till. I pensionsberedningens betänkande har sagts, att de produktiva människornas antal i dagens läge är ungefär sju på varje folkpensionär, och det beräknas, att man år 1990 skall komma fram till fyra produktiva människor på varje folkpensionär. Jag tar detta exempel endast därför, herr talman, att vi i min hemkommun gjort en statistisk undersökning — inte för att belysa denna fråga utan i ett annat sammanhang — som visar, att vi i Nordingrå kommun i dag nått den siffra, som utredningen i vad det gällde folkpensioneringen siade om skulle uppnås 1990. Då vi dessutom är medvetna om att befolkningsunderlaget åldersmässigt även sammanhänger med det beskattningsunderlag, som finns i kommunerna, kan vi väl helt naturligt dra den slutsatsen, att denna fråga är av vital betydelse för de kommuner, som har det sämsta skatteunderlaget.

Utskottet säger avslutningsvis, att motionen inte kan tillstyrkas, därför att man hoppas att 1958 få en proposition på riksdagens bord med förslag om höjning av folkpensionerna. Jag hoppas, att hänsyn skall tas till de förhållanden jag här talat om, när propositionen skrives. Mot den bakgrunden, herr talman, och i vetskap om att det inte skulle finnas någon utsikt för ett bifall till motionen mot ett enhälligt utskott, vill jag bara knyta mina förhoppningar till den sista delen av utskottets utlåtande.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag skall understryka vad herr Sundin har sagt och vill endast göra ett par tillägg.

Jag har med intresse läst, vad andra lagutskottet här har sagt, därför att herr Anderberg och jag var de som motiverade 1954. Denna motion bifölls av utskottet men har sedan inte föranlett någon åtgärd från regeringens sida. Läget är ju i dag likadant som 1954, kanske med den skillnaden att det är mera markant, hur kostnaderna överförts från staten till kommunerna. Utskottet säger i sitt slut, att frågan om fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkpensioneringen kommer naturligt under prövning i samband med pensionsreformen. Det kommer den givetvis att göra, men den som har läst beredningens betänkande får klart för sig, att kommunandelen under årens lopp fortfarande kommer att röra sig om 300 miljoner kronor om året.

Den viktigaste av de ändringar, som pensionsberedningen föreslår, är — såsom utskottet citerar — att maximigränsen för kommunernas bidragsskyldighet år 1960 skall höjas till 80 procent. Det kommer att medföra att man övervältrar en ännu större del av kostnaderna på kommunerna, visserligen främst de kommuner som har högre skatteunderlag och därmed också större ekonomisk bärkraft. Det är enligt min uppfattning angeläget att kamma-

Ang. kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna

rens ärade ledamöter tittar på detta problem, när vi nästa år får den nya propositionen, och då ser på hur kostnadsfördelningen gestaltas.

Jag hävdar att folkpensioneringen är en statens och icke en kommunernas angelägenhet. Det är staten som bör svara för folkpensioneringens kostnader. Staten har ju den största ekonomiska bärkraften, och om kostnaderna helt bestrides av staten får alla medborgare bidra. Nuvarande ordning innebär att kostnaderna på ett orättvist sätt överflyttas på kommunerna. Landskommunernas förbund fastslår i sitt yttrande att denna övervältring sker på ett orättvist sätt. Vi har ju också haft en skatte-lindringsutredning som konstaterat, att det nuvarande systemet drabbar orättvist och framför allt belastar de svaga kommunerna. Dessa svaga kommuner är just de som redovisar en stor utflyttningsprocent. Ungdomen där flyttar in till tätorterna för att söka sig arbete, och kvar i kommunen blir de gamla, vilket medför ökade kostnader för kommunen som sådan.

Det är dessa problem som herr Sundin har påtalat i sin motion och som vi har kännning av i kommunerna ute i landet, kanske framför allt i Norrland. Man har i dessa ekonomiskt svagt ställda kommuner stora kostnader för folkpensioneringen och diskuterar livligt hur man skall kunna klara kommunernas andel.

I detta sammanhang vill jag även beröra problemet om inbetalningen av kommunernas andel till pensionsstyrelsen. Den skattereform, som genomfördes år 1947, innebär, att staten varannan månad till kommunerna betalar deras del av det utdebiterade beloppet. Med början i januari månad kommer dessa betalningar till kommunerna sex gånger om året. I fråga om den pensionsavgift, som kommunerna skall inbetala till pensionsstyrelsen, skall hela beloppet erläggas på en gång före april månads utgång. I annat fall debiteras 6 procents ränta. Med de stigande kommunandelarna har detta system lett till att framför allt norrlandskommunerna tvingas

att ta hela uppbörderna i januari och sända in den till pensionsstyrelsen för att med de pengarna täcka pensionskostnaderna. Detta måste ju sägas vara ett horribelt förhållande. Vi måste söka finna en ordning som resulterar i att kommunerna får betala in sina andelar terminsvis, så att det inte uppstår sådana konsekvenser som jag här nyss nämnde.

Jag har, herr talman, med några ord velat erinra om dessa problem. Det är mot bakgrunden av dessa erfarenheter angeläget, att vi, när den nya propositionen kommer, får till stånd en ändring av dessa förhållanden. Kommunerna skall naturligtvis betala sin rättvisa andel av pensionskostnaderna, men man kan inte som hittills fortsätta med att ålägga dem uppenbart orättvisa kostnader. Det är ju en allmänt accepterad princip, att man skall betala skatt efter bärkraft, men i fråga om kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna är det med nuvarande ordning ingalunda på det sättet. De svagaste kommunerna får i stället bära de procentuellt största kostnaderna för folkpensioneringen.

I herr Hjalmar Nilssons anförande instämde herrar *Grym (s)*, *Jonsson (s)*, *Gustafsson (cp)*, *Hedström (s)*, *Anders Johansson (fp)*, *Anderberg (s)*, *Rikard Svensson (s)* och *Olsén (s)*.

Herr förste vice talmannen **STRAND (s)**:

Herr talman! Motionen har skrivits innan pensionsberedningen kom med sitt förslag angående förbättrad pensionering och innan de uttalanden gjordes från de olika partierna, som kan tolkas så att enighet föreligger i varje fall om en höjning av folkpensionerna. I en situation, då förslag kan väntas redan nästkommande år, har utskottet inte funnit anledning att ta upp ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning rörande fördelningen av kostnaderna för folkpensionen. Utskottet har utgått ifrån att det blir naturligt att i propositionen om förbättrad pensionering också ta

Ang. kommunernas andel av folkpensioneringskostnaderna

upp frågan om fördelningen av kostnaderna för en sådan förbättrad pensionering. Om förslaget i vissa detaljer inte skulle överensstämma med vad exempelvis motionärerna finner rimligt, finns det ju motionsrätt och möjlighet att göra de yrkanden, som vederbörande finner befogade. Resultatet av en utredning, om riksdagen begär en sådan, kan ju knappast väntas föreligga vid den tidpunkt, då propositionen ligger på riksdagens bord.

Herr talman! Det är dessa synpunkter, som har varit avgörande, då utskottet har hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! De synpunkter, som ordföranden i andra lagutskottet nu framhållit, är synpunkter som även jag har kommit fram till och som ingen vill förneka riktigheten av. Men frågan är ju vad som kommer att ske 1958 på det här området. Det har tidigare talats om hur det nuvarande systemet verkar, och eftersom praktiskt taget samtliga i denna kammare är kommunalmän, behövs inte någon längre utläggning för att förklara hur det kommer att bli i tramtiden. Även om procentsatsen inte höjs, så kommer beloppen att bli avsevärt större och verkliga problem kommer att uppstå för kommunerna. Det bör kanske erinras om att trots att vi nu har en mycket hög konjunktur, så har i år många kommuner nödgats höja kommunalskatten med avsevärda belopp, och det innan ortsavdragsreformen har börjat verka. Hur det blir sedan, tror jag vi kan göra oss en ganska tydlig bild av. Jag vet att några tröstar sig med att säga, att det ju finns skatteutjämningsbidrag. Med den utformning, som dessa bidrag har, skall en kommuns ekonomi vara mycket undergrävd — för att inte säga hopplös — innan kommunen kan få sådana bidrag.

Jag för min del är glad att så många har instämt här i herr Hjalmar Nilssons yrkande, och jag hoppas att när 1958 års proposition skall skrivas och när riksdagen

skall besluta om den man skall ta hänsyn till alla här samverkande orsaker.

Det är ju så att de kommuner, som ligger under riksmedeltalet vad beträffar skattekonornas antal per invånare, kommer i en mycket svår situation, och vi vet att det blir fler och fler landskommuner som kommer under riksmedeltalet på grund av den utflyttning som det här tidigare har talats om. Landskommunerna har kommit i kläm — det är inte tu tal om den saken — och nu hoppas jag för min del i varje fall att när propositionen skall skrivas nästa år och när riksdagen skall behandla den en rättvis hänsyn skall tas till dessa förhållanden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om viss utredning av Emåns nederbördsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 560, av herr *Bergh, Ragnar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § 3 mom. och 69 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272);

nr 561, av herr *Åkesson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare, m. m.; och

nr 562, av herr *Werner* m. fl, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.12.

In fidem

G. H. Berggren